

ЛИТОВСКІЙ ВѢСТНИКЪ.

ОФФИЦІАЛЬНАЯ

ГАЗЕТА.

№

95.

KURIER LITEWSKI.

GAZETA URZĘDOWA.

Вильна. Пятница. 26-го Ноября — 1837 — Wilno. Piątek. 26-go Listopada.

ВНУТРЕННІЯ ИЗВѢСТІЯ.

Санктпетербургъ, 19-го Ноября.

16-го Октября, Его Императорское Высочество, на проѣздѣ своемъ чрезъ Мелитопольскій Уѣздъ, съ особеннымъ вниманіемъ обозрѣвалъ Нѣмецкія Колоніи Меннонитовъ богатыхъ обширныхъ скотоводствомъ и отличающихся дѣятельною промышленностію своихъ обитателей; и съ удовольствіемъ видѣлъ благоустроенныя поселенія Нагайцевъ, недавно измѣнившихъ кочевую жизнь на осѣдную и пробывши нѣсколько времени во вновь возникающемъ городѣ Нагайскѣ, прибылъ на ночлегъ въ Бердянскъ, вновь устроенный портъ на сѣверозападномъ берегу Азовскаго моря.

17-го числа, въ Воскресенье, Государь Наслѣдникъ Цесаревичъ, отслушавши Божественную Литургію въ Бердянскомъ Соборѣ, продолжалъ путь свой по тракту на Таганрогъ; на стациі Новоспасской былъ встрѣченъ Полковникомъ Гладкимъ, Атаманомъ Азовскихъ Казаковъ, недавно тутъ поселенныхъ; въ Греческомъ городѣ Мариуполѣ, обозрѣвши портъ его, имѣлъ обѣденный столъ; по выѣздѣ отсюда съ любопытствомъ разсматривалъ обширныя равнины по теченію рѣки Калміуса, памятнаго первымъ бѣдственнымъ для Руси знакомствомъ съ Татарами, и по переправѣ чрезъ сію рѣку, былъ привѣтствуемъ Генералъ-Лейтенантомъ Ефремовымъ отъ лица земли Войска Донскаго, и къ вечеру прибылъ въ Таганрогъ.

18-го числа, Государь Великій Князь изволилъ посѣтить дворецъ, въ которомъ скончался Императоръ АЛЕКСАНДРЪ I, въ память котораго совершена была панихида, и потомъ, удостоивши принять почетнѣйшихъ гражданъ Таганрога, обозрѣлъ Греческій монастырь и близъ онаго поставленный монументъ Императору АЛЕКСАНДРУ I, удостоилъ своимъ посѣщеніемъ богоугодныя заведенія, гимназію, выставку произведеній, таможенную и пакгаузы, на берегу пристани расположенныя, и проѣхавъ городъ во всѣхъ направленіяхъ, выѣхавъ, въ одиннадцатомъ часу утра, изъ Таганрога, и имѣлъ обѣденный столъ въ городѣ Ростовѣ; по выѣздѣ отсюда чрезъ крѣпость Св. Димитрія, останавливался въ Армянскомъ городѣ Нахичеванѣ, жители коего привѣтствовали Высочайшаго Путешественника хлѣбомъ-солью; въ четыре часа по полудни, Его Высочество прибылъ въ Аксайскую Станицу, лежащую на правомъ крутомъ берегу Дона, на большой дорогѣ изъ-за Кавказа въ Москву; здѣсь Государь Наслѣдникъ расположился на ночлегъ въ сладостномъ упованіи, на утро встрѣтитъ Государя Императора, Августѣйшаго Родителя своего, возвращавшагося изъ-за Кавказа.

19-го числа, исполнилась надежда Его Высочества. Государь Императоръ изволилъ прибыть въ Аксайскую Станицу въ третьемъ часу по полудни, и вмѣстѣ съ Государемъ Наслѣдникомъ имѣлъ здѣсь отдохновеніе отъ многотруднаго дальняго пути своего; Его Императорское Величество пробылъ въ Аксаѣ до утра 21-го числа.

21-го числа, Государь Императоръ, вмѣстѣ

ВІАДОМОСТІ КРАЈОВЕ.

Санкт-Petersburg, 19-go Listopada.

Дня 16-go Паждзиernika, Jego CESARSKA WYsokość, w przejeździe swoimъ przez powiatъ Melitopolski, ze szczególną uwagą oglądałъ Niemieckie kolonie Mennonisów, zamożne w obszerną hodowlę bydła i odznaczające się czynnymъ przemysłemъ swoichъ mieszkańców, i z zadowoleniemъ widziałъ dobrze urządzone osady Nogajców, którzy nie dawno zamienili życie koczownicze na osiadłe, a zabawiwszy czasъ niejaki w nowo powstałymъ mieście Nogajsku, przybyłъ na noclegъ do Berdiańska, nowo urządzonego portu na północno-zachodnimъ brzegu morza Azowskiego.

Дня 17-go, w Niedzielę, NASTĘPCA CESARZEWICZ, po wysłuchaniu Mszy Świętej w Soborze Berdiańskim, jechałъ dalej traktemъ na Taganrog; na stacyi Nowospasskiej, byłъ spotkany przez Półkownika Hładkiego, Aтамана Kozakówъ Azowskich, nie dawno tu osiadłych; w Greckімъ mieście Mariupolu, obejrzawszy portъ jego, miałъ białd; po wyjeździe ztądъ oglądałъ z ciekawością obszerne równiny ponad rzeką Kalmiusą, pamiętne z pierwszej nieszczęśliwej dla Rusi znajomości z Tatarami a po przeprawie przez tę rzekę, byłъ powitany przez Jenerał-Porucznika Jefremowa w imieniu Ziemi Wojska Dońskiego; ku wieczorowi przybyłъ do Taganrogu.

Дня 18-go, WIELKI XIAŻE Jego Mość, raczyłъ odwiedzić pałac, w którymъ umarłъ CESARZ ALEXANDER I, za którego odprawiono żałobne nabożeństwo, a potemъ udarowawszy przyjęciemъ znakomitszychъ mieszkańcówъ Taganrogu, oglądałъ monastérъ Grecki i blisko niego wystawiony pomnikъ CESARZOWI ALEXANDROWI I, uszczęśliwiłъ swą bytnością szpitale, Gimnazyum, wystawę produktów, tamoznią i pakhausy, na brzegu przystani rozłożone; a przejechawszy miasto we wszystkichъ kierunkach, o jedenastej zrana wyjechałъ z Taganrogu, i miałъ obiadъ w mieście Rostowie; po wyjeździe ztądъ przez twierdzę Sw. Dymitra, zatrzymałъ się w Ormiańskiімъ mieście Nachiczewanie, którego mieszkańce spotkali Najjaśniejszego Gościa z chlebemъ i solą; o czwartey z południa, Jego WYsokośćъ przybyłъ do stacyi Aksayskiej, leżącey na prawymъ spadzistymъ brzegu Donu, na wielkiejъ dredze z Zakaukazu do Moskwy; tu CESARZEWICZ Jego Mość stanął na nocleg, w słodkiej nadziei spotkania nazajutrzъ CESARZA Jego Mości, Najaśniejszego Rodzica Swojego, z Zakaukazu powracającego.

Дня 19-go, nadzieja Jego WYsokości spełniła się. CESARZ Jego Mość raczyłъ przybyć do stacyi Aksayskiej o trzeciej z południa, i razemъ z CESARZEWICZEMъ NASTĘPCĄ miałъ tu odetchnienie po dalekiej i utrudzającejъ podróży; Jego CESARSKA Mość zabawiłъ w Aksaju do rana dnia 21.

Дня 21-go, CESARZ Jego Mość z Jego WYsoko-

съ Его Высочествомъ Наслѣдникомъ и въ сопровожденіи многочисленной свиты, имѣлъ торжественный въездъ въ Новочеркасскъ и у вратъ соборнаго храма встрѣченъ былъ Преосвященнымъ Афанасіемъ, Архіепископомъ Черкасскимъ; по выслушаніи молебствія въ церкви, Его Императорское Величество, выступивъ на средину Войсковаго круга, собраннаго на Соборной Площади, вручилъ Государю Цесаревичу, какъ Атаману всѣхъ Казачьихъ Войскъ, Перночь, главную принадлежность Атаманскаго достоинства и власти, послѣ того и всѣ прочія войсковыя регаліи: булawa, наська, боболевы хвосты и знамена, снесены были въ квартиру Августѣйшаго Атамана.

22-го числа, въ праздникъ Казанскія Божія Матери, Государь Императоръ, послѣ божественной литургіи, изволилъ произвести сморть 20-ти Казачьихъ полковъ, совершавшихъ движенія свои по командамъ своего Высокаго Атамана; послѣ того, Его Величество, вмѣстѣ съ Государемъ Наслѣдникомъ обозрѣлъ Гимназію, богоугодныя заведенія и тюремный замокъ, а Его Высочество, сверхъ того, изволилъ посѣтить выставку мануфактурныхъ произведеній и всѣ Войсковыя присутственныя мѣста. Вечеромъ, Августѣйшіе Гости осчастливили своимъ Высочайшимъ присутствіемъ великолѣпный балъ, данный Дворянствомъ Войска Донскаго.

23-го числа, Его Императорское Величество, вмѣстѣ съ Государемъ Цесаревичемъ, изволилъ выѣхать изъ Новочеркасска по тракту чрезъ Воронежъ и Тулу, на Москву, куда и прибылъ въ вождѣльномъ здравіи вечеромъ 26-го числа Октября.

— Изъ всѣхъ построекъ, которыми великолѣпный Петербургъ украшается съ каждымъ годомъ, наша публика особенно интересуется работами надъ построеніемъ величественной церкви Св. Исаіи, которая будетъ находиться на ряду съ величайшими зданіями Европы, и превзойдетъ ихъ богатствомъ матеріаловъ, благородствомъ и чистотою своей архитектуры. Мы находимъ въ *Journal de St. Pétersbourg* любопытную статью о произведенныхъ доннынъ работахъ надъ постройкою этого храма, и спѣшимъ передать ее нашимъ читателямъ. Для составленія себѣ понятія о великолѣпнѣ сего зданія, должно себѣ представить храмъ въ 340 футовъ вышины, весь изъ мрамора и бронзы, украшенный снаружи 112 колоннами изъ краснаго гранита, расположенными по строгому и правильному плану. Сверхъ того, должно присовокупить къ сему четыре фронтисписа, съ бронзовыми барельефами въ 112 футовъ въ длину, и своды съ украшеніями изъ того же металла; къ этому должно прибавить мраморный куполъ въ 109 футовъ въ діаметръ, обнесенный отдѣльною колоннадою, которая начинается въ 168-ми футахъ надъ основаніемъ; вокругъ большаго купола этого богатаго зданія, на квадратномъ планѣ, должно расположить четыре малые, съ вызолоченными сводами, подобно главному. Совокупивъ все сказанное можно получить нѣкоторое понятіе о томъ, что представляетъ это зданіе уже нынѣ, и что оно будетъ въ 1841 году, къ которому надѣются окончить наружную отдѣлку храма.

Въ продолженіе трехъ лѣтъ работы надѣланы въ ковнымъ зданіемъ были производимы съ удвоенными стараніями и дѣятельностію. Видъ этой постройки столь величественъ, что, продолжая мысленно окружающія ее лѣса, воображеніе переносится къ колоссальнымъ пирамидальнымъ массамъ, которыми гордится Египетъ.

Въ прошедшемъ году были окончены своды этого строенія; они столь высоки, что находясь во внутренности храма, съ трудомъ измѣряешь ихъ высоту. Мраморный стилобатъ купола, съ большими антаблеманомъ, и большая часть аттикъ окончены тремя тысячами работниковъ, которыхъ занимали ежедневно въ теченіе всего прошедшаго лѣта.

Двадцать четыре колонны купола, имѣющія 42 фута въ высоту и состоящія изъ одного куска гранита, окончены отдѣлкою. Въ прошедшую Субботу, 6-го Ноября, происходило поднятіе первой изъ сихъ колоннъ, въ присутствіи Его Превосходительства Г-на Президента Коммиссіи о построеніи Собора и Г-н. Членовъ сей Коммиссіи *). Поднятіе сихъ колоннъ, столь же трудное, какъ и поднятіе предыдущихъ но еще сложнѣе его, было произведено подъ управленіемъ и распоряженіемъ Г. Монферана, главнаго архитектора сего зданія. Помощію подвижнаго деревяннаго стелажу должно было поднять тяжесть въ 200,000 фунтовъ, слишкомъ на двѣсти футовъ вышины. Совершенный успѣхъ увѣнчалъ это гигантское предпріятіе, которое доннынъ еще не было производимо, и которому не представляеть примѣра ни одинъ изъ древнихъ или новыхъ памятниковъ.

*) Работы продолжались до самой ночи, и только на слѣдующее утро поставили колонну на ея основаніе.

сціа Настѣпца, liczny otoczony orszakiem, odbył uroczysty wjazd do Nowoczerkaska, gdzie u podwojow świątyni Sobornej był spotkany przez Najprzewielebniejszego Atanazego, Arcybiskupa Czerkaskiego; po wysłuchaniu modłów w cerkwi, Jego Cesarzowska Mość, wszedłszy do środka Koła Wojskowego, na Sobornym placu zebranego, podał Cesarzewiczowi Jego Mości, jako Atamanowi wszystkich Woysk Kozackich Pernacz, główną należytość Atamańskiej godności i władzy, a potem i wszystkie inne regalia wojskowe: buława, nasieka, buńczuki i znamiona przyniesione były do kwatery Najjaśniejszego Amana.

Dnia 22-go, w święto Najświętszej Panny Kazańskiej, Cesarz Jego Mość, po Mszy Świętej, raczył odbyć przegląd 20-tu półków Kozackich, które wykonywały swe obróty podług komendy Wysokiego Amana; potem Najjaśniejszy Pan z Cesarzewiczem Następcą obejrzał gimnazjum, dobroczynne zakłady i zamek turemny, a Jego Wysokość raczył jeszcze odwiedzić wystawę wyrobów rękodzielniczych i wszystkie Wojskowe urzędy. Wieczorem Najjaśniejsi Goście uszczęśliwili Najwyższą Swą bytnością bal, dany przez Dworzanstwo Woyska Dońskiego.

Dnia 23-go, Cesarz Jego Mość z Cesarzewiczem Następcą, raczył wyjechać z Nowoczerkaska traktem przez Woroneż i Tułę na Moskwę, dokąd w pożądanym zdrowiu przybył 26-go Października.

— Ze wszystkich gmachów, jakimi się spaniały Petersburg co rok przyozdabia, publiczność nasza szczególnie się interesuje robotami około budowania okazałej cerkwi Sw. Izaaka, która się będzie równała z największymi gmachami Europy, a przewyższy je kosztownością materyałów, szlachetnością i pięknoscią swej architektury. Czytamy w *Journal de St. Pétersbourg* ciekawy artykuł o wykonanych dotąd robotach około budowania tej świątyni, i śpieszymy udzielić go naszym czytelnikom. Dla wyobrażenia sobie o spaniałości tej budowy, trzeba przedstawić świątynię 340 stop wysokości, całą z marmuru i bronzu, ozdobioną zewnątrz 112 kolumnami z czerwonego granitu, podług ścisłego prawidłowego planu rozłożonemi. Nadto, należy do tego dodać cztery frontony, z bronzową rzeźbą wypukłą 112 stop wysokości, i sklepienia z ozdobami tegoż metalu; trzeba do tego jeszcze przydać kopułę marmurową, 109 stop średnicy mającą, otoczoną oddzielną kolumnadą, która się poczyna w odległości 168 stop nad fundamentem; naokoło wielkiej kopuły kosztownej tej budowy, trzeba wyprowadzić w kwadrat cztery małe kopuły, z pończonemi sklepieniami, podobne do głównej. Połączwszy to wszystko, cośmy wymienili, można powziąć niejaki wyobrażenie o tém, co już gmach ten przedstawia teraz, i co będzie przedstawiał w roku 1841, do którego spodziewają się ukończyć zewnętrzne ozdoby świątyni.

W przeciągu trzech lat, roboty około tej wieków budowy, wykonywane były z podwojonemi usiłowaniami i czynnością. Widok tego gmachu tak jest spaniał, że posuwając daley w wyobraźni otaczające go rusztowania, imaginacja przenosi się do kolosalnych mass piramidalnych, z których się Egipt pyszni.

W roku przeszłym zostały ukończone sklepienia tego gmachu; sklepienia te tak są wysokie, że się znajdując wewnątrz świątyni, z trudnością dościga oko ich wysokości. Marmurowy stilobat kopuły, z wielkim gzemsem, i większa część attyku zostały ukończone przez trzy tysiące robotników, którzy codziennie pracowali w przeciągu całego lata przeszłego.

Dwadzieścia cztery kolumny kopuły, mające 42 stopy wysokości i z jednej bryły granitu składające się, ukończono z roboty. W przeszłą sobotę, 6-go Listopada, odbywało się podjęcie pierwszej z tych kolumn, w obecności Jaśnie Wielmożnego Pana Prezydenta Kommissyi budowania Soboru i PP. Członków tej Kommissyi *). Podjęcie tych kolumn, równie trudne, jak poprzedzających, zostało dokonane pod kierunkiem i rozporządzeniem P. Montferanda, głównego architekta tej budowy. Za pomocą ruchomej drewnianej dźwigni, trzeba było podjąć ciężar 200,000 funtów wynoszący, więcej, jak nadwiescie stop wysokości. Zupełny skutek uwieńczył olbrzymie to przedsięwzięcie, które dotąd nie było jeszcze wykonywane i którego nie przedstawia przykładu żaden ze starożytnych, albo nowszych pomników.

*) Roboty trwały do samej nocy, a nazajutrz zrana postawiono kolumnę na jej podstawie.

Не смотря на неблагоприятное время года, подвѣты и поставка прочихъ колоннъ производится безостановочно, и по всему можно надѣяться, что къ будущему Маю будутъ поставлены всѣ двадцать четыре колонны купола. (С. П.)

ИНОСТРАННЫЯ ИЗВѢСТІЯ.

А В С Т Р І Я.

Вѣна, 17-го Нолбра.

Распространившійся слухъ, будто Правительство наше намѣревалось сдѣлать заемъ, оказался ложнымъ.

— Утверждаютъ, что Баронъ Ротшильдъ предложилъ Правительству планъ на счетъ постройки каменнаго моста на Дунаѣ, что уже было предполагаемо прежде, и будто Правительствомъ этотъ планъ принять благосклонно.

— По донесеніямъ изъ Бѣлграда, подтверждается извѣстіе, что произошли несогласія между Сербскимъ Правительствомъ и нашимъ Консуломъ, для чего вѣрно сей послѣдній будетъ отозванъ. — Извѣстный Али-Визагъ, Белинскій Паша, который будучи главою, послѣдняго Боснійскаго мятежа попалъ въ плѣнъ и подъ карауломъ отправленъ въ кандалахъ въ Истамбулъ, помилованъ Султаномъ и выпущенъ.

— Увѣдомляютъ изъ Триеста отъ 12-го ч. с. м. о прибытіи туда изъ Аѳинъ парохода *Левантъ*, на которомъ находился Е. К. Выс. Принцъ Августъ Пруссій и также нѣкоторые Пруссіе и Австрійскіе офицеры. (С. С.)

Ф Р А Н Ц І Я.

Парижъ, 17-го Нолбра.

По извѣстіямъ изъ Тулона отъ 15 ч. тамъ со дня на день ожидаютъ Герцоговъ *Немурскаго* и *Жоанвилскаго*. Имъ приготовили блистательный пріемъ. Вѣроятно 5-го ч. они еще не выѣхали изъ Боны, какъ думали сначала. Герцогъ *Немурскій* изъ Тулона прямо отправится въ Парижъ а Принцъ *Жоанвилскій* на линійномъ кораблѣ *Геркулесъ* поплыветъ къ берегамъ Бразиліи.

— По письмамъ изъ Боны Генералъ *Вале* отказался отъ предложеннаго ему мѣста Генералъ-Губернатора.

— Подполковникъ *Деларю* третьяго дня вечеромъ отправился на курьерскихъ лошадяхъ въ Тулонъ, откуда, какъ слышно, поѣдетъ въ Бону для доставленія Маршалу *Вале* весьма важныхъ депешей.

— Генералъ-Маркизъ *Броссеръ* дѣйствительно за нѣсколько дней прибылъ въ Парижъ. Онъ посетилъ Графа *Пажоль* и Военнаго Министра. Но послѣдній объявилъ ему, что онъ долженъ оставить немедленно городъ и отправиться въ Перпиньянъ, гдѣ собирается военный судъ, назначенный судить его. По письму изъ Перпиньяна, помѣщенному въ *Gazette des Tribunaux*, Генералъ обвиненъ въ слѣдующихъ поступкахъ: 1) Въ притѣсненіяхъ; 2) Въ покушеніи къ подкупленію Королевскихъ чиновниковъ; 3) Въ вѣдательствѣ въ дѣла, которыхъ Генералъ, какъ Государствен. чиновникъ не долженъ касаться; 4) Въ замыслѣ къ вооруженію жителей противъ власти Короля.

— Генералъ-Лейтенантъ, Графъ *Мусье*, вчера здѣсь скончался.

— Префектъ Полиціи въ прошлую ночь поспѣшно былъ призванъ къ Министру Внутреннихъ Дѣлъ. Говорятъ о новооткрытомъ заговорѣ.

— Изъ Арненберга пишутъ, что гробъ, въ которомъ заключены смертныя останки Герцогини *Сенъ-Ле* въ сопровожденіи Графа *Ташеръ-де-ля-Пажери* оттуда отправлены и будутъ доставлены въ Рюель близъ Парижа.

— Мадридскія газеты отъ 7 и 8 ч. сегодня сюда прибыли. Изъ одной статьи газеты *Мундо* видно, что 7 ч. угрожало народное возмущеніе, но предупреждено благоразумнымъ начальствомъ.

— Изъ Байонны пишутъ отъ 13 ч. „Четыре Карлистскихъ баталіона, которые недавно напали на Гуэтарію, отброшены. Они отправились потомъ въ Амүрю, чтобы тамъ подкрѣпить небольшую армію *Донъ Карлоса*, которой 11 баталіоновъ едва составляютъ теперь 3,500 ч. и которые должны ожидать нападеній со стороны Бригады *Ириарта*, отправившагося 1 ч. с. м. изъ Миранды въ долину Мена. Кажется этотъ маршъ дѣлается по плану Генерала *Эспартеро*, который со 2 ч. с. м., съ сильнымъ отрядомъ находится въ Витторіи и можетъ быть не найдетъ послѣ такого благоприятнаго случая къ нападенію на утомленныхъ Карлистовъ, прежде нежели они получатъ огромное количество снарядовъ, на дняхъ отправленныхъ изъ Байонны. Утверждаютъ, что въ Елизондо для зимняго пребыванія *Донъ-Карлоса*, построена великолѣпная дворецъ.

— Генералъ *Эспартеро* 7 ч. с. м., съ 9 баталіона-

Pomimo złej pory roku, podjęcie i postawienie dalszych kolumn odbywa się nieustannie, i że wszystkiego można mieć nadzieję, że do przyszłego Maja będą postawione wszystkie dwadzieścia cztery kolumny kopułowe. (P. P.)

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

А У С Т Р І Я.

Вієдєнь, 17-го Листопада.

Вієść розгłoszona jakoby Rząd nasz miał zamiar zaciągnąć pożyczkę, okazała się bezzasadną.

— Zapewniają, że Baron Rotszyld podał Rządowi plan dotyczący budowy mostu kamiennego na Dunaju, już dawniej projektowany, co miało znaleźć dobre u Rządu przyjęcie.

— Według doniesień z Białogrodu, potwierdza się wiadomość, że zaszły nieporozumienia między Rządem Serbskim, a Konsulem naszym, z powodu których ten ostatni odwołany zapewne zostanie. — Znany *Ali-Wizacz*, Basza Beliny, który stojąc na czele ostatniego powstania Bośniackiego, dostał się w niewolę i pod strażą okutą w kajdany, do Stambułu był odesłany, został przez Sułtana ułaskawiony i na wolność puszczony.

— Donoszą z Terżyszcz pod dniem 12 b. m. o przybyciu tam z Aten, statku parowego *Levant*, na pokładzie którego znajdował się J. K. W. Xiążę *August* Pruski, tudzież niektórzy Pruscy i Austrjaccy oficerowie. (G. C.)

F R A N C Y J A.

Paryż, dnia 17 Listopada.

Podług wiadomości z Tulonu pod d. 15 Xiążęta *Némours* i *Joinville*, codziennie są tam oczekiwani. Przygotowano dla nich świetne przyjęcie. Zapewna nie opuścili więc dnia 5 Bony, jak z początku mieli zamiar. Xiążę *Némours* prosto z Tulonu uda się do Paryża, a Xiążę *Joinville* znowu wypłynie na okręcie liniowym *Heracles*, udając się ku brzegom Brazylii.

— Podług listów z Bony, Jenerał *Valée* wymówić się miał od ofiarowanego mu urzędu Gubernatora Jenerałego.

— Podpółkownik *Delarue* zawczora wieczorem śpiesznie pobiegł do Tulonu, zkąd ma wypłynąć do Bony, dla wręczenia, jak słychać, Jenerałowi *Valée*, bardzo ważnych depeszy.

— Jenerał Margrabia *Brossard* rzeczywiście przed kilką dniami przybył do Paryża. Odwiedził Hrabiego *Pajol* i Ministra Woyny. Lecz ten ostatni oświadczył mu, iż on natychmiast opuścić ma stolicę i udać się do Perpignan, gdzie się zgromadzi sąd wojenny, wyznaczony do sądenia go. Podług listu z Perpignan, umieszonego w *Gazette des Tribunaux*, Jenerał oskarżony o następujące przestępstwa: 1) Ucisk, 2) Zamiar przekupienia urzędników Królewskich, 3) Mieszanie się do rzeczy, które dla Jenerała, jako urzędnika stanu, powinny być bydz zupełnie obce, 4) Spisek do uzbrojenia mieszkańców przeciwko władzy Króla.

— Jenerał-Porucznik Hrabia *Musnier* wczora tu umarł.

— Prefekt Policji zesłanej nocy jak najszybciej powołany został do Ministra Spraw Wewnętrznych, zkąd wnoszą, że powzięte ślady o nowym spisku.

— Donoszą z Arnenbergu, że truna zawierająca zwłoki Xiężny *St. Leu*, przeprowadzana przez Hrabiego *Tacher de la Pagerie*, wyprawiona została stamtąd, dla złożenia w Ruel pod Paryżem.

— Według ostatnich doniesień z Madrytu, daty 7 i 8 b. m., z artykułu umieszczonego w gazecie *Mundo*, pokazuje się, że zanosilo się tam d. 7 na wybuchnienie zaburzeń pomiędzy ludem, ale przezorność władz zniweczyła przyście ich do skutku.

— Donoszą z Bayonny pod d. 15 Listopada: „Cztery bataliony Karlistowskie, które niedawno na Guetaria uderzyły, zostały odparte. Udały się następnie do Amurio, dla wzmożenia tam małego korpusu *Don Carlosa*, którego 11 batalionów dziś zaledwie 3,500 ludzi rzeczywiscie mają, a należy im obawiać się napadu ze strony Brygady *Iriarte*, który d. 1 b. m. wyruszył z Miranda ku dolinie Mena. Z poruszenia tej dywizji można wnosić, że ma styczność z ogólnym planem Jenerała *Espartero*, który od d. 2 b. m. znajduje się z mocnym korpusem w Wittoryi, nieprędko zaś znajdzie równie sposobną porę do pokonania znużonych Karolistów, pierwey nim nadejdą im bardzo wielkie zapasy uzbrojenia i umundurowania, już w tych dniach z Bajonny wysłane. Zapewniają, że w Elisondo urządzono piękny pałac na zimowe mieszkanie dla *Don Carlosa*.

— Jener. *Espartero* wyruszył do Lodozy na czele 9

ми и четырьмя эскадронами отправился въ Лодозу; 9 другихъ батальоновъ и 2 батареи должны дѣйствовать вмѣстѣ съ арміею Эспартеры. Думаютъ, что они проложатъ дорогу къ Эстеллѣ, Пампелонѣ, и Пуэнта-ла-Рейна.

— Вчера по полудни распространился въ Парижѣ слухъ о смерти *Донъ Карлоса*, хотя вѣрнаго тому источника немогли представить. (A.P.S.Z.)

18-го Ноября.

Новонаименованный Мексиканскій Посланникъ Г. Максимъ *Гарро*, имѣлъ честь поднести Его Велич. свою вѣрующую грамоту.

— Изъ Орана получено здѣсь извѣстіе отъ 1 ч. с. м., что Полковникъ *Менонвилъ*, лишилъ себя жизни въ Монстаганѣ выстрѣломъ изъ пистолета, куда былъ отправленъ съ порученіями къ *Абдель-Каде-ру*. Неизвѣстна причина этого самоубійства, и только не подлежитъ сомнѣнію, что это произошло отъ недоразумѣній между нимъ и его переводчикомъ, котораго онъ прежде застрѣлилъ, а потомъ себя лишилъ жизни. Передъ отъѣздомъ онъ непремѣнно требовалъ чтобы дали ему другаго переводчика, въ чемъ не получилъ удовлетворенія. Тѣло его привезено 27-го Октября изъ Маскары въ Оранъ и похоронено съ должными почестями. — Теперь носится слухъ, что дѣла наши въ Маскарѣ не очень въ выгодномъ положеніи; говорятъ о несогласіяхъ могущихъ превратиться во вражду.

— По донесеніямъ *Journal de Paris*, Французское Правительство намѣревается занять также въ Африкѣ торговый городъ Стора, лежащій на западъ отъ Бонны, не болѣе какъ на 18 миль отъ Константины. Это быть можетъ, ибо Король *Людвигъ Филиппъ*, который до сихъ поръ не очень желалъ занимать Алжиръ, перемѣнилъ теперь совершенно свое мнѣніе.

— Пишутъ изъ Байонны отъ 13 Ноября: „Въ Амюрріо, главной квартирѣ *Донъ-Карлоса*, случились возмутительныя происшествія. Рѣшительныя представленія, принудили сего Принца выпустить Генерала *Виллареала*, который отправился на родину, отказываясь отъ дальнѣйшей службы. — Въ уплату отправленныхъ отсюда вѣщей для Карлистскаго войска, прислано наличными 140,000 фр. кромѣ векселей, для Эстеллы и Толосы. — Въ Ст. Себастьянъ прибылъ отрядъ морской артиллеріи изъ Лондона, который можетъ быть полезнымъ для крепости Гуэтаріи, еслибъ Карлисты возобновили противу нея атаку. — *Эспартеро* оказываетъ теперь необыкновенную дѣятельность. Собирающійся при Витторіи корпусъ, будетъ состоять подъ непосредственнымъ его начальствомъ, а между тѣмъ Генералы *Але, Рибера* и *Ириарте*, будутъ дѣйствовать въ Наваррѣ. Несомненно, что будетъ первымъ стараніемъ Карлистовъ, отобрать линію отъ Валкарлоса до Пампелоны. — Въ Наваррѣ, а именно въ долину Ронкаль, и другихъ, гдѣ мало Карлистовъ, образуются на счетъ жителей, отряды Христианосскихъ волонтеровъ. Ихъ главная цѣль состоитъ въ томъ, чтобы подстерегать товары, перевозимые чрезъ Французскую границу для *Донъ-Карлоса*.“

19-го Ноября.

Король изъ собственной своей кассы назначилъ 20,000 фр. для солдатъ раненыхъ при Константи-нѣ, къ сему Герцогъ *Орлеанскій* прибавилъ 10,000 фр. а Королева и Принцесса *Аделаида* 5,000 фр. — Для вдовы Генерала *Карамана*, назначилъ также Король изъ своихъ доходовъ годоваго пенсіона 4,000 фр.

— По послѣднимъ извѣстіямъ изъ Орана, тамъ утверждали, что особы обращавшіяся ближе съ Полковникомъ *Менонвилъ*, замѣтили въ немъ съ нѣкотораго времени слѣды сумасшествія. — Тѣло Генерала *Дамремона* привезено уже на пароходѣ *Stix* въ Тулонъ.

— Слышно, что Генераль *Себастьяни* возвратится въ Лондонъ. На его мѣсто поступитъ Герцогъ *Броли*.

— Вмѣсто Адмирала *Маккау*, который по разстро-енію здоровья, долженъ возвратиться въ Европу, наименованъ Губернаторомъ Мартыники Г. *Могесъ* а Командиромъ Флота при Антиллахъ Г. *Дюноэ*.

20-го Ноября.

Мониторъ увѣдомляетъ, что *Ахметъ-Бей* Константинопольскій, видя невозможность бороться противъ Французскаго войска, и возвратитъ свою столицу, а при томъ видя каждый день, что его оставляютъ полковніи, рѣшился напослѣдокъ заключить миръ и просить онаго. Онъ признаетъ себя побѣжденнымъ и предается въ распоряженіе Франціи. Изъ лѣса, гдѣ онъ теперь находится, онъ отправилъ своего Секретаря и Марабута съ порученіемъ ходатайствовать на счетъ мира и начать переговоры не смотря на условія.

— Правительство объявило слѣдующую депешу

batalionów piechoty i 4 szwadronów konnicy; 9 innych batalionów i dwie baterie będą działały pospół z dywizją Espartery. Mniemają, że uda się w kierunku na Estellę, Pampelonę i Puente-la-Reyna.

— Wczora mówiono w Paryżu o śmierci *Don Carlosa*, nie umiano wszakże wskazać źródła wiarogodnego, zkażdyby podobna wieść pochodziła.

Dnia 18.

Nowo-mianowany Poseł Meksykański, P. Maximus *Garro*, miał zaszczyt złożyć Królowi, listy wierzytelne.

— Z Oranu otrzymano tu doniesienie daty 1 b. m., że Półkownik *Menonville*, odebrał sobie w Mostaganem, gdzie był wysłany ze zleceniem do *Abdel-Kadera*, życie, przez wystrzał z pistoletu. Niewiadoma jest prawdziwa przyczyna tego samobójstwa; nie ulega tylko wątpliwości, że to wynikło z nieporozumień zachodzących z przydanym mu tłumaczem, którego pierwsi zastrzelił, a potem sobie kulą głowę zgruchotał. Nim odjechał, należał koniecznie, aby mu dano innego tłumacza, na co nieuważano. Zwłoki jego sprowadzono d. 27 Października z Maskary do Oranu i pochowano z honorami wojskowymi. — W tej chwili obiega pogłoska, że interesa nasze w Maskarze, w nienaylepszym są położeniu; mówią o nieporozumieniach mogących się w nieprzyjaźń zamienić.

— Podług *Journal de Paris*, zamysła teraz Rząd Francuzki zająć także w Afryce miasto portowe Sora, leżące na zachod Bony, najwięcej 18 lieus od Konstantyny. Bydź to może: gdyż Król *Ludwik Filip*, który był dotąd przeciwny zajmowaniu Algieru, zmienił teraz zupełnie zdanie swoje.

— Donoszą z Bayonny pod dniem 13: „W Amurrio, głównej kwaterze *Don Carlosa*, miały zayść sceny zgiełkiwe. Sprężyste przedstawienia skłoniły tego Xiecia do puszczania na wolność Jenerała *Villareal*, który udał się do swego rodzinnego miejsca, wymawiając się od dalszej służby. — Na zapłacenie wysłanych ztąd rzeczy dla woyska Karolistowskiego, nadesłano gotowizną 140,000 fr., prócz wexli na Estellę i Tolozę. — Do San-Sebastian przybył oddział artyllerzystów morskich z Londynu, który może być pomocnym warowni Guetaria, gdyby Karoliści atak przeciwko niej ponowili. — *Espartero* okazuje teraz niezwykłą czynność. Zgromadzający się pod Vittorią korpus, będzie zostawał pod jego bezpośrednimi rozkazami; lecz tym czasem Jenerałowie *Alaix*, *Ribero* i *Iriarte*, będą czynnemi w Nawarrze. Nie masz wątpliwości, że pierwszym dziełem Krystynistów, będzie przywrócenie linii od Valcarlos do Pampelony. — W Nawarrze, a mianowicie na dolinie Ronkal i innych, gdzie mało jest Karolistów, formują się kosztem mieszkańców oddziały ochotników Krystynistowskich. Głównym ich celem jest czatowanie na towary, prowadzone przez granicę Francuzką dla *Don Karlosa*.“

Dnia 19.

Król wyznaczył z swojej prywatnej szkatuły sumę 20,000 fr. dla żołnierzy rannych pod Konstantyną, do tej przydał Xiaże *Orleans* 10,000 fran., a Królowa i Xieźniczka *Adelaide* 5 000 fr. — Dla wdowy po Jenerale *Caraman*, wyznaczył Król także z dochodów swoich, pensyą roczną 4,000 fr.

— Podług ostatnich doniesień z Oranu, zapewniano tam, że osoby obcujące bliżej z Półkownikiem *Menonville*, dostrzegali w nim od niejakiego czasu ślady помieszania umysłowego. — Zwłoki Jenerała *Damremont*, przywieziono już na statku parowym *Styx* do Tulonu.

— Słychać, że Jenerał *Sebastiani*, wróci z Londynu: miejsce jego obymie tam Xiaże *Brogie*.

— W miejsce Admirala *Mackau*, który dla słabości zdrowia musi wracać do Europy, został mianowany Gubernatorem Martyniki Pan *Moges*, a dowódcą stanowiska przy Antyllach Pan *Dunoyer*.

Dnia 20-go.

Monitor donosi, że *Achmet*, były Bey Konstantyny, widząc niemożność walczenia z woyskiem Francuzkiem, i niepodobieństwo odzyskania stolicy swojej, a przytém widząc codziennie opuszczające go pokolenia, postanowił nareszcie zawrzeć pokoy i prosić o niego. Uznaje się on za zwyciężonego i poddaje pod rozporządzenie Francyi. Z puszczy, gdzie teraz zostaje, wysłał swego sekretarza i jednego Marabuta, którzy są upoważnieni starać się o pokoy i rozpoczęcie układów, bez względu na warunki.

— Rząd ogłosił depeszę z Narbonne pod d. 17 b. m.

изъ Нарбонны отъ 17-го ч. с. м.: „9-го ч. Карлисты оставили окрестности Валенціи. *Talleda* обратился къ Санъ-Фелипи-де-Ксатива, куда уже прибылъ. По прибытіи Генерала *Oraa* въ Гуэрту, *Kabrera* отступилъ чрезъ Мурвiedo въ Кантавіехъ увоза съ собою 70 фургоновъ съ добычею; 10-го ч. казалось было онъ уже за предѣломъ занимаемымъ Генераломъ *Oraa*. Агенты *Kabrera* набирали рекрутъ въ окрестностяхъ Тортозы. 13-го ч. въ Рисбасъ близъ Ситгесъ, Карлисты дѣлали разнаго рода злоупотребленія. Баронъ *Мееръ*, возстановилъ въ Барселонѣ полицейское управленіе.“ (G. C.)

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ И ИРЛАНДІЯ.

Парламентскія дѣйствія. Верхняя Палата.

Королевское засѣданіе 20 Нолбра. Въ 12 час. Лордъ Канцлеръ занялъ свое мѣсто на шерстяномъ мѣшкѣ и многіе Перы прочли присягу. Палата представляла чрезвычайно блистательное зрѣлище. Число присутствовавшихъ Перскихъ супруговъ и другихъ дамъ, было больше, нежели когда либо при подобномъ случаѣ. Бархаты и шелкъ разноцвѣтные, блестяли на галереѣ, а волны перьевъ развѣвали надъ головами дамъ. Также собраніе Перовъ въ ихъ церемоніальномъ платьѣ было очень многочисленно, а дипломатическій корпусъ въ разноцвѣтныхъ своихъ костюмахъ, видъ этотъ еще болѣе сдѣлалъ живописнымъ. Около 2 час. громъ пушекъ возвѣстилъ о приближеніи Ея Велич. Вскорѣ потомъ Королева вошла въ Палату предшествуемая придворными и другими Государствен. чиновниками. Лордъ *Мельбурнъ* несъ государств. мечъ а Графъ *Шефтсбуръ* государств. шляпу. Королева была въ государств. мантии а на головѣ имѣла брилліантовый вѣнецъ, брилліантовую цѣпь около шеи и равномерно богато устланный алмазами корсетъ. Шлейфъ Королевы несли Герцогиня *Сутерландская* и Маркиза *Лансдаунъ*. Ея Велич. какъ только вошла, подала Лорду Канцлеру обыкновенную присягу, послѣ чего ораторъ и члены Нижняго Парламента явились урѣшетки для слушанія тронной рѣчи Ея Велич., которая была слѣдующаго содержанія:

„Милорды и Господа!

Я сочла нужнымъ по распущеніи прежняго Парламента опять созвать васъ какъ можно скорѣе, для производства общественныхъ дѣлъ. Къ моему величайшему удовольствію, Я получаю отъ всѣхъ иностранныхъ державъ искреннѣйшія увѣренія въ дружественномъ ихъ расположеніи и истинномъ желаніи, сохранять и удержать со Мною дружественныя отношенія; и утѣшаюсь надеждою, что буду въ состояніи споспѣшествовать благу Моихъ подданныхъ, обезпеченіемъ для нихъ благодѣяній мира. — Сожалю, что все еще междоусобная война опустошаетъ Испанское Королевство; Я безпрестанно вѣрно исполняю обязательства Короны къ Испанской Королевѣ соразмѣрно договорамъ трактата Четвернаго Союза. — Я прикажу вамъ предложить торговый договоръ, заключенный Мною съ соединенною республикою Перу и Боливіи, и надѣюсь что буду въ возможности немедленно подобнымъ образомъ сообщить вамъ о результатѣ Моихъ переговоровъ съ другими державами. — Поручаю вамъ внимательно разсмотрѣть состояніе провинціи Нижней Канады.“

„Господа Члены Нижняго Парламента!

Перемена престола, заставляетъ необходимо опредѣлить новый Королевскій домъ. По сему всѣ тѣ наслѣдственные доходы, которые непосредственный Мой Предшественникъ передалъ въ общественную пользу, предоставляю неограниченно въ ваше распоряженіе, и Я распорядилась, чтобы тѣ бумаги, которые нужны для точнаго разсмотрѣнія сего предмета, были приготовлены и вамъ предложены. Весьма желательно, чтобы въ этой, какъ и во всѣхъ другихъ вѣтвяхъ управленія, расходы были удержаны въ должныхъ границахъ, однако Я увѣрена, что сдѣлаете приличное назначеніе для содержанія чести и достоинства Короны. — Исчисленія для службы на будущій годъ, будутъ приготовлены и въ обыкновенное время вамъ предложены. Я приказала, чтобы въ каждой вѣтви публичныхъ расходовъ обращались съ величайшею бережливостію.“

„Милорды и Господа!

Миръ извнѣ и спокойствіе внутри, къ счастью теперь водворенные, благопріятствуютъ разсмотрѣнію тѣхъ мѣръ реформы и улучшенія, которыя могли бы быть необходимыми или приличными, и ваше естественно вниманіе тотчасъ будетъ обращено на законодательныя занятія, прерванныя нужнымъ распущеніемъ прежняго Парламента. — Результатъ изслѣдованій о состояніи бѣдныхъ въ Ирландіи, уже представленъ Парламенту, и вамъ остается обязанностію совѣщаться о семъ, не будетъ ли полезно и бла-

въ treści następującej: „Dnia 9 opuścili Karolisci okolice Walencyi. *Talleda* obrócił się na San-Felipi-de-Xativa, gdzie już wkroczył. Za przybyciem Jenerala *Oraa* do Huerta, cofnął się *Kabrera* przez Murviedo napowrót do Cantavieja, uprowadzając z sobą 70 wozów ze zdobyczą; dnia 10 zdawał się już być po zaobiegem Jenerala *Oraa*. Ajenci *Kabrera* wybierali rekrutów w okolicy Tortozy. Dnia 13 popełniali Karolisci w Risbas pod Sitges wszelkiego rodzaju złożności. Baron de Meer przywrócił w Barcelonie administracyę policyjną.“ (G. C.)

БРЫТАНІЯ ВІЕЛКА І ІРЛАНДІЯ.

Чынності Парламенту. Ізба Вышша. Посядзеніа Кралеўскіе 20 Лістапада. О годз. 12-тэй Лорд Канцлёр заняў свае месца на ворку веліаным, а wielu Паров чытаў прэсйгг. Ізба wystawiała nadzwyczaj świetny widok. Liczba obecnych małżonek Parowskich i innych Dam znakomitszych, była większa, aniżeli kiedykolwiek przy podobnej okoliczności. Aksamit i jedwab w różnych kolorach widzieć się dawały na galeryi, a morze piór, powiewało nad głowami Dam. Także zgromadzenie Parów w swych togach było bardzo liczne, Korpus zaś dyplomatyczny w swych różnokształtnych ubiorach, przyłożył się do uczynienia tego widoku jeszcze malowniejszym. O godz. 2 huk dział oznaymił o zbliżeniu się Jey Kr. Mości. Wkrótce potem Królowa weszła do Izby, poprzedzana przez Urzędników Dworu i Dvgnitarzy Państwa. Lord *Melbourne* nioś miecz Państwa, a Hrabia *Schafesbury* kapelus Państwa. Jey Kr. Mość była w ubiorze obrzędowym i miała na głowie wieniec brylantowy, na szyi łańcuch brylantowy i również gorset, suto brylantami wysadzany. Ogon u sukni Królowey, niesiony był przez Xiężnę *Southerland* i Margrabinę *Lansdowne*. Wraz po wejściu, Jey Kr. Mość w ręce Lorda Kanclerza złożyła zwyczajną przysięgę deklaracyjną, po czém Mówca i Członkowie Izby Niższej ukazali się przy krótkach dla stuchania mowy z tronu, Jey Kr. Mości, która brzmiała następnie:

„Милордовіе і Моці Пановіе!

Uznatam za dobre, znowu zwołać W Panow, jak można naysprędzey po rozwiązaniu przeszłego Parlamentu, dla obrad w sprawach publicznych. Z nayswiększą moją radością, otrzymuję od wszystkich obcych Mocarstw, nayswyraźniejsze zapewnienia o przyjacielskich ich uczuciach i szczerém ich życzeniu względem zachowania i utrzymania ze mną przyjaźni, i cieszę się nadzieją, że będę w stanie przyłożyć się do dobra moich poddanych, zabezpieczeniem dla nich dobrodziejstw pokoju. — Boleję, że woyna domowa pustoszy jeszcze Królestwo Hiszpanii; statecznie wiernie wypełniam zobowiązania się Korony mojej względem Królowey Hiszpańskiej, stosownie do warunków traktatu Poczwórnegо Przymierza. — Każę przełożyć W Panom układ handlowy, którym zawarła z połączoną Rzeczpospolitą Peru i Bolivi, i spodziewam się, że wkrótce będę mogła uczynić W Panom podobne udzielenia o wypadku moich układów z innemi Mocarstwami. — Polecam W Panom ściśle rozważenie stanu prowincyi Niższej Kanady.“

„Моці Пановіе Члѣнковіе Ізбы Ніжшэй!

Zmiana tronu, czyni koniecznem przyzwolenie nowey listy cywilney. Dla tego, wszystkie te dziedziczne dochody, które mój bezpośredni Poprzednik zostawił na rzecz publiczną, oddaję bez ograniczenia do W Panów rozporządzenia i rozkazałam, ażeby te papiery, które do zupełnego rozpoznania tego przedmiotu są konieczne, były przygotowane i W Panom przełożone. Bardzo życzę, ażeby w tей, jak i innych gałęziach zarządu, wydatki utrzymaniem były w należnych granicach, jednak przekonana jestem, że W Panowie chętnie uczynicie przyzwolenia stosowne do utrzymania honoru i godności Korony. — Wyliczenia dla służby na rok przysły będą przygotowane i podane W Panom w zwycaynym czasie. Rozkazałam, ażeby w każdej gałęzi publicznych wydatków, postępowano z nayswiększą oszczędnością.“

„Милордовіе і Моці Пановіе!

Pokoy zewnątrz, a spokojność wewnątrz, szczególnie sposobem panujące teraz, sprzyjają rozważaniu tych środków reformy i ulepszeń, które mogłyby być potrzebnymi albo stosownymi, i uwaga W Panów naturalnie natychmiast zwrócona będzie, na prace prawodawcze, przerwane koniecznem rozwiązaniem przeszłego Parlamentu. — Okoliczność rozpoznania stanu ubogich w Irlandyi, już przełożoną została Parlamentowi, będzie więc W Panów obowiązkiem nad tēm się naradzić, a zali nie byłoby to zbawiennem i mądrém, obmyślonem

горазумно, обдуманная средства призрѣнія въ семь краѣ для нуждающихся, опредѣлить закономъ. — Муниципальное управленіе городовъ и мѣстечекъ въ Ирландіи, требуетъ лучшаго устройства. — Законы, по которымъ возвышается сборъ десятины въ Ирландіи, требуютъ разсмотрѣнія и улучшеній. Будучи увѣрена, что хорошее и успѣшное судопроизводство, принадлежитъ къ первѣйшимъ обязанностямъ владѣтеля, поручаю вашему вниманію мѣры, которыя должны быть вамъ представлены для улучшенія закона. — Важность сихъ предложенныхъ вамъ Моею предметомъ, и необходимость, производить ихъ съ безпристрастіемъ и справедливостію, которыя доставляютъ лучший успѣхъ для ихъ благополучнаго и полезнаго разрѣшенія, не могутъ быть упущены изъ вашего виду. Находясь среди сего Парламента, первый разъ собраннаго подъ Моимъ владѣніемъ, чувствую себя расположенною, изъяснить вамъ Мое довѣріе къ вашей правотѣ и мудрости. Молодые лѣта, въ которыхъ приглашена Я владѣть симъ Королевствомъ, поставляютъ Меня въ непрѣмной обязанности, подъ покровомъ Всевышняго, полагать все Мое довѣріе на ваше ревностное содѣйствіе и на любовь и приверженность всего Моего народа.

Ея Велич. читала рѣчь такъ ясно, что каждое слово понимали на галерей; съ особенною выразительностію говорила она о сохраненіи мира, объ обязательствѣхъ Короны къ Испанской Королевѣ и о введеніи бережливости. (A.P.S.Z.)

Лондонъ. 18-го Ноября.

Графъ Поццо-ди-Борго третьего дня сюда прибылъ и имѣлъ совѣщаніе съ Лордомъ Мельбурномъ въ Министерствѣ иностранныхъ дѣлъ. — Лордъ Россель давалъ сегодня обѣдъ оратору и некоторымъ членамъ Нижняго Парламента. — Г. Пиль и на будущій годъ избранъ въ ректоры Глазговскаго Университета.

— Вчера новый Лордъ Маіоръ давалъ большой обѣдъ въ Гильдгаллѣ, въ той же залѣ, гдѣ было пиршество для Королевы и съ тѣмъ уже украшеніемъ безъ всякой перемѣны. При семъ обѣдѣ находились также и Министры.

— Герцогъ Капуанскій и его супруга живутъ до сихъ поръ на островѣ Мальтѣ. Герцогъ предпринялъ мѣры, чтобы помириться съ братомъ своимъ Королемъ Неаполитанскимъ.

— По донесеніямъ *Morning-Chronicle* изъ Истамбула отъ 18 Октября, Султанъ будто приказалъ срубить головы *Пертеву* Пашѣ и его брату, впавшимъ недавно въ немилость и удаленнымъ отъ должности. (G. C.)

ИСПАНІЯ.

Мадридъ, 11-го Ноября.

Постановленіемъ Королевы отъ 6-го ч. с. м. назначено 25 новыхъ Сенаторовъ. Между назначенными теперь находятся, Герцогъ Горъ, Генераль Ораа, Епископъ Заморы и Донъ Гарсія Охоа. — Новые депутаты каждый день прибываютъ въ столицу; тѣхъ, которые отправляются потрактамъ изъ Эстремадуры и Валенціи, для безопасности снабжаютъ предохранительными отрядами. Кортесы будутъ открыты 19 Ноября.

— Придворная газета напечатала рапортъ Генерала Ораа къ Военному Министру о сраженіи происшедшемъ 25 и 26 ч. Октября въ долину Виларъ де Каньясъ. По сему рапорту Христианосы лишились 1 Офицера и 9 солдатъ убитыми, а 1 Офицеръ и 70 солдатъ ранены. Потеря Карлистовъ гораздо значительнѣе.

— Донъ Карлосъ назначилъ Генерала Герге начальникомъ своего Генеральнаго Штаба, а временно Военнымъ Министромъ Маркиза де Бобедъ. (G. C.)

Островъ Мальта.

(Окончаніе.)

Уже съ давняго времени болѣе не существуетъ Мальтійскихъ галерей. Авторъ собралъ о нихъ нѣкоторыя свѣдѣнія. Галеры были вооружены пятнадцатью орудіями. На каждой, кромѣ обыкновеннаго числа офицеровъ, находилось сто матросовъ, 25 солдатъ, 343 приговоренныхъ къ галерамъ, по семи у каждого весла, которые были въ 44 фута 5 дюймовъ въ длину, и 61 караванли (очередные рыцари Ордена). Ужасное положеніе приговореннаго къ галерамъ превосходить все, о чемъ себѣ можно составить понятіе. Его приковывали къ скамьѣ, и онъ оставался на ней безъ всякой защиты отъ солнечнаго зноя или непогоды; здѣсь онъ вѣлъ, спалъ и кончалъ свою жизнь. При обыкновенныхъ плаваніяхъ, ихъ дѣло было не очень трудно: на галерѣ подымали нѣсколько парусовъ, и въ хорошую погоду, она плыла по морю спокойно; но когда преслѣдовали непріятельское судно, страданія гребцовъ были неимоверны.

средки помощи для убогихъ, правомъ постановить въ томъ краѣ. — Zarząd municypalny miast i miasteczek w Irlandyi, wymaga lepszego urządzenia. — Prawa, podług których powiększa się pobór dziesięcin w Irlandyi, potrzebują rozpatrzenia i ulepszenia. Będąc przeświadczoną, że dobre i czynne sądownictwo, należy do pierwszych obowiązków władcy, polecam władze WPanów środki, które do ulepszenia wydziału sprawiedliwości mają być WPanom przełożone. Wysoka ważność tych podanych przeze Mnie WPanom przedmiotów i konieczność roztrząśnienia ich z bezstronnością i skutecznością, które zapewniają najlepszy skutek szczególnego i pożytecznego ich rozwiązania, nie mogą uść przed bacznością WPanów. Widząc Siebie w pośrodku tego Parlamentu, pierwszy raz zgromadzonego pod moim panowaniem, czuję się natchnioną, oświadczyć zaufanie moje ku prawości i mądrości WPanów. Wiek młody, w którym powołana jestem do rządzenia tém Królestwem, podaje mi za szczególny obowiązek, pod opieką Opatrzności, położyć całą moją ufność w szczerém WPanów dopomaganiu, oraz w miłości i przychylności całego mojego narodu.

Jey Kr. Mość czytała mowę tak wyraźnie, że każde słowo na galerii rozumianem było; ze szczególną dobitnością wymawiała czytając o utrzymaniu pokoju, zobowiązaniach korony względem Królowej Hispańskiej i o wprowadzeniu ścisłej oszczędności. (A.P.S.Z.)

Londyn, dnia 18-go Listopada.

Hrabia Pozzo-di-Borgo przybył tu wczoraj i miał konferencyę z Lordem Melbourne, w Ministerjum interesów zagranicznych. — Lord Russell dawał dziś obiad dla Mówcy i niektórych Członków Izby Niższej. — Pan Peel został i na rok następny, obrany Rektorem Uniwersytetu w Glasgowie.

— Wczoraj dawał nowy Lord-Major wielki obiad w Guildball, w teysamej sali, gdzie była uczta dla Królowej, i z tém samém tey sali przystrojeniem, w niczym jeszcze niezmienioném. Na tym obiedzie znajdowali się także i Ministrowie.

— Xiążę Kapuy i jego małżonka, mieszkają dotąd na wyspie Malcie. Xiążę poczynił kroki, aby się pogodzić z bratem, Królem Neapolitańskim.

— Podług udzielonych przez *Morning-Chronicle* wiadomości ze Stambułu pod datą 18 Października, miał Sułtan wydać polecenie, ażeby ścięci zostali *Pertew* Pasha i brat jego, nie dawno z urzędu i łaski Sułtańskiej oddaleni. (G. C.)

HI SZ P A N I A.

Madryt, dnia 11 Listopada.

Dekret Królowy z dnia 6 b. m., obejmuje 25 nowych mianowań na Senatorów. Między mianowanymi teraz, są Xiążę Gor, Jenerał Orea, Biskup Zamory i Don Garcia Ochoa. — Nowi Deputowani przybywają codziennie do stolicy; tym, którzy się udają gościami z Estramadury i Walencyi, są wszędzie przygotowane eskorty dla ich bezpieczeństwa. Kortezy będą otwarte dnia 19 Listopada.

— Gazeta Dworska umieściła rapport Jenerała Orea do Ministra Woyny, o bitwie stoczonyj dnia 25 i 26 Października na dolinie Vilar de Cañas. Podług tego rapportu, stracili Krystyniści jednego oficera i 9 ludzi w zabitych, mają zaś jednego oficera i 70 ranionych. Strata Karolistów jest daleko większa.

— Don Carlos mianował Jenerała Guergue, Szefem swego Sztabu Głównego, a tymczasowym Ministrem Woyny, Margrabiego de Bobeda. (G. C.)

WYSPA MALTA.

(Dokończenie.)

Od dawnego już czasu nie istnieją galery Maltańskie. Autor zebrał o nich niektóre wiadomości. Galery były uzbrojone piętnastu działami. Na każdej, oprócz zwyczajnej liczby oficerów, znajdowało się sto matków, 25 żołnierzy, 343 osadzonych na galery, po siedmiu przy każdym wiosle, które miały 44 stopy i 5 cali długości i 61 karawanlow (kolejowi rycerze Zakonu). Okropny stan osadzonego na galery przechodzi wszystko, co tylko można sobie wyobrazić. Przykopywano go do ławki, na której zostawał bez wszelkiej zasłony od skwaru słońca albo niepogody; tu jadł, spał i kończył swe życie. W zwyczajnych żeglugach, obowiązek ich nie bardzo był ciężki: na galeryze rozpalali kilka żagli, i w czasie pięknej pogody, płynęła ona po morzu spokojnie; ale kiedy ściągali okręt nieprzyjacielski, męki wiosłarzy były do niewierzenia. Te ściągania często trwały do dziesięciu, dwonastu i czteronastu dni, i w ówczas tylko przesta-

Такія преслѣдованія часто продолжались до десяти, двѣнадцати, четырнадцати дней, и ихъ прекращали только, когда гребцы совершенно изнемогали отъ усталости. Сколько крика, проклятій раздавалось на галерѣ, быстро прорывавшей волны! Непріятель почти никогда не убивалъ этихъ гребцовъ, а при всемъ томъ, между ними смертность была весьма значительна. Изъ всѣхъ странъ южной Европы Мальтійскому Орденоу дарили преступниковъ для пополненія экипажа галеръ; туда же поступали Турецкіе и Африканскіе военнопленные, и не смотря на то, никогда не считалось полного числа гребцовъ.

Последнее замѣчательное плаваніе было совершено въ Февраль мѣсяцъ 1783 года, по случаю большаго землетрясенія въ Сициліи. По полученіи въ Мальтѣ извѣстія объ этомъ бѣдствіи, галеры были немедленно выведены изъ арсенала; ихъ нагрозили жизненными припасами, одеждою, и т. п., отрядили въ экспедицію хирурговъ, и на слѣдующее утро они вышли въ Реджіо и Мессину для поданія помощи разореннымъ жителямъ. Въ слѣдующій годъ галеры участвовали въ экспедиціи Испанцевъ противъ Алжира, и Мальтійскіе рыцари своими отважными дѣйствіями покрылись въ эту трудную кампанію новою славою. Нынѣ стоятъ Англійскіе корабли на мѣстѣ, которое занимали Мальтійскія галеры, и флагъ Англійскаго Адмирала развѣвается на домѣ бывшаго начальника галеръ.

Богоугодныя заведенія на островѣ Мальтѣ отличны; они представляютъ убѣжище страдающимъ, не покровительствуя лѣности и тунеядства. Въ *Ospizio* принимаютъ только престарѣлыхъ и страдающихъ; обращеніе съ ними кроткое, пища здоровая и изобильная, одежда удобная. Каждый презрѣемый обходится въ недѣлю въ одинъ шиллингъ и два пенса. *Casa d'industria*, также богоугодное заведеніе Ла Ваетты, не достигаетъ совершенно своей цѣли; она находится подъ заведываніемъ нѣкоторыхъ духовныхъ лицъ и молодыхъ дамъ. Здѣсь воспитываютъ извѣстное число дѣвицъ, и обучаютъ ихъ различнымъ рукодѣльямъ и ремесламъ. Однѣ вышиваютъ, другія шьютъ башмаки, выютъ сигары, прядаютъ, шьютъ шляпки и приготавливаются въ модистки. Родители навѣщаютъ своихъ дѣтей каждую недѣлю, но имъ не позволено подходить къ нимъ слишкомъ близко, и они должны оставаться отъ нихъ въ шести футахъ. Къ несчастію, молодія дѣвочки принимаютъ въ этой *Casa* привычки, несоотвѣтствующія ихъ сословію. По возвращеніи въ родительскій домъ, они должны переносить ужасныя испытанія. Во всю молодость не ощущали они ни въ чемъ недостатка, и не могутъ привыкнуть къ бѣдности своихъ родителей. Въмѣсто занятій пріятныхъ, ихъ ожидаютъ тяжкія работы; вмѣсто нѣжности, съ которою съ ними обращался дотошъ, они слышатъ обидныя названія *бѣлоругенъ*, и т. п.

Бѣдность составляетъ отличительную черту острова Мальты; только тотъ, кто жилъ въ Ирландіи, не будетъ пораженъ ею. Однако же климатъ нѣсколько смягчаетъ это бѣдственное положеніе: нищету легче снести при благорастворенномъ воздухѣ и подъ яснымъ небомъ. Нищія здѣсь какъ бы выходятъ изъ-подъ мостовой. Невозможно узнать откуда они являются. Подайте милостыню одному изъ нихъ, вась въ ту же минуту окружитъ толпа этихъ несчастныхъ. Протяните руку къ ребенку, пятьдесятъ рученокъ бросятся за вашимъ грошемъ. Но къ этому привыкаешь наконецъ до того, что съ величайшимъ хладнокровіемъ слушаешь: *Carità! . . . nix mangiare . . . nix padre . . . nix madre . . . nix pane per i piccioli in casa.*

Мальтійцы вообще склонны къ переселеніямъ; въ Варварійскихъ владѣніяхъ и въ Левантѣ ихъ встрѣчаешь во множествѣ; но они не извлекаютъ изъ этихъ переселеній существенныхъ выгодъ, потому что не поселяются, а только стараются пріобрѣсти небольшой капиталъ, потомъ возвращаются на свою скалу и заводятся тамъ домомъ. Мальтійцы сохраняютъ на чужбинѣ привязанность къ своей родинѣ въ особенности потому, что нигдѣ не исполняютъ священныхъ обрядовъ столь ревностно, какъ на островѣ Мальтѣ. Тамъ считается двадцать четыре деревни (*casal*), и въ каждой изъ нихъ находится церковь, которая по архитектурѣ была бы замѣчательна даже и въ большомъ городѣ; повсюду совершаются церковныя празднества, и духовныя процессіи проходятъ по всему острову. По этому, Мальтійцы почитаютъ возвращеніе на родину своимъ священнымъ долгомъ.

Жители Мальты способны въ высокой степени къ ремесламъ и къ искусствамъ; но, кажется, именно отъ этой способности никогда не достигаютъ до замѣчательнаго совершенства. Они воздвигаютъ

wano ścigać, kiedy wioślarze zupełnie tracili siły od zmordowania. Ileż krzyku, przekleństw rozlegało się na galerze, szybko przerynającej bałwany! Nieprzyjacieli nigdy prawie nie zabijał tych wioślarzy, z tém wszystkiém, śmiertelność była między niemi nader znaczna. Ze wszystkich krajów Europy południowej, Zakonowi Maltańskiemu przysyłano w darze zbrodniarzy dla zaopatrzenia ekwipażu galer; tam także posyłano Tureckich i Afrykańskich jeńców wojskowych, pomimo to jednak, nie było nigdy pełnej liczby wioślarzy.

Ostatnią godną uwagi żeglugę odbyto w Lutym 1783 roku, z okoliczności wielkiego trzęsienia ziemi w Sycylii. Po otrzymaniu w Malcie wiadomości o tém nieszczęściu, galery były natychmiast wyprowadzone z arsenatu; naładowano je żywnością, odzieniem i t. d., przeznaczono do wyprawy chirurgów, a nazajutrz wypłynięto do Reggio i Messyny dla podania pomocy zrównanym mieszkańcom. W roku następnym galery należały do wyprawy Hiszpanów przeciwko Algierowi, i Maltańscy rycerze przez odważne swe czyny okryli się w tej trudnej kampanii nową sławą. Teraz stoją Angielskie okręty na miejscu, które Maltańskie galery zajmowały, a bandera Angielskiego Admirała powiewa na domie byłego naczelnika galer.

Dobroczynne zakłady na wyspie Malcie dobrze są urządzone; dają one przytułek cierpiącym, nie znosząc próżniactwa i darmojadów. W *Ospizio* przyjmują tylko zestarzałych i cierpiących; postępują z nimi łagodnie, pokarm mają zdrowy i w obfitości, odzienie wygodne. Każdego przytułek tam mającego utrzymanie kosztuje na tydzień jeden szilling i dwie pensy. *Casa d'industria*, także dobroczynny zakład Valetty, nie osiąga zupełnego swojego celu; znajduje się on pod dozorem niektórych osób duchownych i młodych Dam. Wychowują tu pewną liczbę młodych panien, i uczą je rozmaitych robot ręcznych i rzemioł. Jedne wyszywają, drugie szyją trzewiki, zwijają cygaro, przędą, szyją kapelusze i sposobią się na modniarki. Rodzice odwiedzają co tydzień swe dzieci, ale nie pozwolono im zanadto się do nich przybliżać, muszą więc o sześć stop od nich zostawać. Na nieszczęście, młode dziewczęta nabierają w tej *Casa* nawyknięcia, ich stanowi nieodpowiednego. Za powrotem do domu rodzicielskiego, muszą okropnie znosić doświadczenia. Przez całą swą młodość nie cierpiaty w niczém niedostatku, i nie mogą przywyknąć do ubóstwa swych rodziców. Zamiast zatrudnień przyjemnych, oczekują ich ciężkie roboty; zamiast delikatności, z jaką dotąd z nimi postępowano, słyszą hanbiące nazwania *pieszczotek* i t. p.

Ubóstwo stanowi odznaczający rys wyspy Malty. Ten tylko, kto żył w Irlandyi, nie będzie niem przerażony. Jednakże klimat łagodzi nieco ten stan nieszczęśliwy: ubóstwo łatwiej jest znieść pod pogodnym niebem i przyjemnym powietrzem. Ubodzy wychodzą tu jakby zpod ziemi. Nie można zgadnąć, skąd się oni biorą. Jeżeli jednemu z nich dasz jałmużnę, w tej chwili otoczą cię tłumy tych nieszczęśliwych. Wyciągnij rękę ku dziecieniu, pięćdziesiąt rączek rzuci się za twym groszem. Ale nakoniec tak się do tego przywyka, że z największą obojętnością słyszysz: *Carità! . . . nix mangiare . . . nix padre . . . nix madre . . . nix pane per i piccioli in casa.*

W ogólności Maltańczycy skłonni są do przesiedleń; w posiadłościach Barbaryjskich i w Lewancie mnóstwo się ich napotyka; ale, nie odnoszą oni z tych przesiedleń rzeczywistych korzyści, dla tego, że nie osiadają, ale starają się tylko dorobić niewielkiego kapitału, potem powracają na swą skałę i tam dom dla siebie budują. Maltańczycy zachowują w obcych krajach przywiązanie do swej oyczyzny jedynie tylko dla tego, że nigdzie nie odbywają świętych obrzędów tak gorliwie, jak na wyspie Malcie. Liczą tam dwadzieścia cztery wsie (*casal*), a w każdej z nich znajduje się kościół, który co do architektury zasługiwałby na uwagę w wielkim nawet mieście; wszędzie odbywają się uroczystości kościelne, a procesyja duchowna po całej przechodzi wyspie. Dla teyto przyczyny, Maltańczycy powrót do oyczyzny za świętą poczytują sobie obowiązkiem.

Mieszkańce Malty w wysokim stopniu zdolni są do rzemioł i sztuk, ale, jak się zdaje, dla tey właśnie zdolności nie dochodzą nigdy do znaczney doskonałości. Wznoszą obszerne budowy, do klimatu zastoso-

обширныя строения, приспособленныя къ климату, и между тѣмъ, нельзя сказать, чтобы Мальта произвела хотя одного архитектора, который бы умѣлъ сообщить своимъ постройкамъ изящный видъ и должную пропорцію. Ла Валетта, вообще удивительна; она построена прочно и удобно, по регулярному плану, но ни одна изъ ея частей не выдержитъ анализа. Церкви построены безъ вкуса, и удивляютъ только величиною. Вниманію путешественника достойны на всемъ островѣ только два или три барскіе дома, построенные Италіянцами, и морской госпиталь, исполненный по планамъ Полковника Сира Джоржа Уейтлора. Мальтійцы искусны въ ваяніи; бюсты ихъ работы довольно схожи; они также составляютъ весьма мелкія мозаики, но, не смотря на то, нельзя назвать ни одного замѣчательнаго скульптора, хотя надгробные камни Мальтійскихъ рыцарей имъ представляли частые случаи къ развитію генія и таланта. Многіе изъ нихъ рисуютъ, занимаются живописью; большія фрески украшаютъ стѣны и плафоны богачей; роскошь Ордена могла бы казаться, возбудить въ нихъ старанія; со времени владѣнія островомъ Англичанами, молодые художники были посылаемы въ Римъ; но при всемъ томъ, Мальта не произвела ни одного живописца. Мальтійцы любятъ музыку; съ утра до вечера раздаются пѣсни; гостей принимаютъ и провожаютъ съ музыкою; она неразлучна ни съ однимъ празднествомъ, и, все-таки Мальта не произвела ни одного отличнаго музыканта. Они имѣютъ девять мѣсяцевъ въ году Италіанскую оперу, не уступающую ни чѣмъ болѣе части театровъ въ Италіи, а Мальта можетъ указать только на одного композитора, и этотъ, притомъ, писалъ музыку для водевилей *); она не имѣла ни одного пѣвца, хотя климатъ благопріятенъ для развитія голоса.

Мальтійцы въ равной степени отстаютъ въ Наукѣ и Словесности. Иногда выйдетъ элегія, брошюрка о чумѣ, ода на дружбу или разсужденіе о разведеніи шелкоичнаго червя; ни одно важное сочиненіе не вылилось изъ пера Мальтійца. При ясномъ небѣ, они не думаютъ объ Астрономіи, и при великихъ дѣяніяхъ ихъ Ордена, между ними не нашлось ни одного историка.

Какой причинѣ должно приписать это странное явленіе? Относительно Словесности, нѣкоторые полагаютъ, что языкъ Мальтійцевъ не обработанъ, и по этому неспособенъ къ литературнымъ произведеніямъ. Но этой отговорки допустить невозможно; въ высшемъ обществѣ говорятъ весьма чисто по-Италіански, и притомъ во многихъ странахъ народъ говоритъ на необработанномъ варьчѣи. Альфиери упрекалъ въ томъ своихъ земляковъ, и между тѣмъ писалъ; Сильвіо Пеллико также родился въ Пиемонтѣ. Другіе полагаютъ, что причина тому заключается въ Африканскомъ и Маврскомъ происхожденіи жителей Мальты. Но различіе, встречаемое между Италіянцами и Сицилійцами не служитъ ли тому сильнѣйшимъ опроверженіемъ? У Мальтійцевъ фizioномія совершенно Египетская; они, какъ Египтяне, терпѣливы, умеренны въ пищу; высокаго роста; взоръ ихъ безпокоенъ; лобъ малъ и низокъ.

Съ другой стороны, можетъ быть, не признаютъ вліянія Африканскаго происхожденія, утверждая, что разумомъ, дарованнымъ человѣку свыше, надѣлены въ равной степени всѣ племена и народы. Но, видя съ самыхъ отдаленныхъ временъ преобладаніе бѣлыхъ надъ неграми, не должно ли признать нѣкоторое различіе между этими двумя племенами. Не говоря о физической натурѣ, не были ли Варварійскія владѣнія образованы и просвѣщены Римскими патриціями, Христіанскими Епископами и, въ послѣдствіи, фанатическими Мусульманами? Всѣ зданія, развалины коихъ находятся въ этой странѣ, построены или Римлянами, или Аравитянами. Величіе Картагена должно приписать колоніямъ Финикійцевъ. Египетъ занимаетъ важное мѣсто въ лѣтописяхъ Исторіи; но изъ оставшагося по немъ что доказываетъ высокую степень умственной образованности его жителей? Пирамиды возведены одною физическою силою, для возбужденія удивленія и наперекоръ могуществу времени. Ихъ статуи представляютъ гигантскія и огромныя каррикатуры человѣческихъ формъ; ихъ живопись не можетъ сравниться даже съ нашими грубѣйшими картинами, вставляемыми въ волшебный фонарь. Намъ, можетъ быть, указать на каналы: они, въ самомъ дѣлѣ, удивительны, но гдѣ дѣло идетъ о первыхъ жизненныхъ потребностяхъ, мы находимъ точно ту же дѣятельность у пчелъ, муравьевъ и бобровъ. (Сбв. Пз)

*) Авторъ вѣроятно говоритъ о Николѣ.

wane, a tym czasem, nie można powiedzieć, ażeby Malta choćby jednego wydała architekta, któryby umiał swym budowom nadać piękny kształt i należytą proporcją. W powszechności, Valetta jest zadziwiająca; wybudowana jest trwale i wygodnie, podług regularnego planu, ale żadna z jej części nie wytrzyma analizmu. Kościoły wybudowane są bez gustu, i wielkością tylko zastanawiają. Na całej wyspie godne są uwagi podróźniaczego tylko dwa albo trzy domy obywatelskie, przez Włochów wybudowane, i szpital morski, postawiony podług planu Półkownika Sir George Waytlor. Maltańczycy zdolni są do snycerstwa; popiersia ich roboty dość są podobne; układają także bardzo małe mozaiki, pomimo to jednak, nie można nazwać żadnego dobrym rzeźbiarzem, chociaż nagrobki rycerzy Maltańskich nastroczały im częste zdarzenia ku rozwinięciu geniuszu i talentu. Wielu z nich rysuje, zajmuje się malarstwem; wielkie afresko ozdabiają ściany i sklepienia magnatów; zdaje się, że zbytek Zakonu mógłby w nich wzbudzić starania; od czasu wstąpienia wyspą przez Anglików, młodzi artyści posyłani byli do Rzymu; z tém wszystkiem, Malta żadnego nie wydała malarza. Maltańczycy lubią muzykę i od rana do wieczora rozlegają się śpiewy; gości przyjmują i przeprowadzają z muzyką; nieoddzielną jest ona od żadnej uroczystości, pomimo to jednakże, Malta nie wydała żadnego muzyka odznaczającego się. Mają przez dziewięć miesięcy w roku operę Włoską, nieustępującą w niczem większej części teatrom we Włoszech, a Malta jednego tylko może ukazać kompozytora, i ten układał tylko muzykę do wodewillów *); nie miała ona żadnego śpiewaka, chociaż klimat sprzyja do rozwinięcia głosu.

W równymże stopniu pozostali Maltańczycy w naukach i literaturze. Niekiedy wyjdzie elegia, broszurka o powietrzu morowem, oda na ślub, albo rozprawa o rozmnożeniu jedwabników; żadne ważne dzieło nie wyszło spod pióra Maltańczyka. Pod pogodnem niebem, nie myślą o Astronomii, i wśród wielkich dzieł ich Zakonu, żaden historyk nie znalazł się między nimi.

Jakiey przyczynie należy przypisać dziwne to zjawisko? Co do Literatury, sądzą niektórzy, iż język Maltańczyków nie jest ukształcony, a zatem nie zdolny do utworów pismiennych. Ale na tę wymówkę przystać nie można; w wyższym towarzystwie mówią bardzo dobrze po Włosku, a przytém w wielu krajach lud rozmawia prostym dyalektem. Alfieri zarzucił to swym ziomkom, i tym czasem pisał; Silvio Pellico narodził się także w Piemontcie. Inni mniemają, że przyczyna tego zawiera się w pochodzeniu mieszkańców Malty od Afrykanów i Maurów. Ale różnica, napotykana między Włochami a Sycylińczykami, nie jestże do-tatecznem zbiciem tego wniosku? Maltańczycy mają postać zupełnie Egipską; jak Egipcyanie są cierpliwi, umiarkowani w pokarmach; urodzili, spójrzenia niespokojnego; czoła małego i niskiego.

Z drugiey strony, bydyż może, że nie uznają wpływu Afrykańskiego pochodzenia, zapewniając, że rozumem, darowanym człowiekowi przez Najwyższego, obdarzeni są w równej mierze wszystkie pokolenia i narody. ale od najodleglejszych czasów widząc wyższość białych nad czarnymi, czyliż nie należy przyznać niejakiey różnicy między temi dwoma pokoleniami. Nie mówiąc o naturze fizycznej, azaż posiadłości Barbarzyńskie nie były ucywilizowane i oświecone przez Rzymskich Patrycyuszów, Chreścićciańskich Biskupów, i nakoniec przez fanatycznych Muzulmanów? Wszystkie budowy, których rozwaliny znajdują się w tym kraju; wznesione są albo przez Rzymian, albo przez Arabów. Wielkość Kartaginy należy przypisać osadom Fenicyan. Egipt ważne zajmuje miejsce w latopisach historyi; ale z pozostałego po nim, cóż dowodzi o wysokim stopniu moralney cywilizacyi jego mieszkańców? Piramidy wznesione zostały samą tylko siłą fizyczną, dla wzbudzenia podziwienia i naprzekór potęgze czasu. Ich posagi wystawiają oku olbrzymie i ogromne karykatury kształtów ludzkich, ich malarstwo nie może się nawet porównać z naszymi najgorszymi obrazami, do czarnoxięzkiey latarni wystawianemi. Ukazał nam zapewna kanały: w samey rzeczy są one zadziwiające, ale gdzie rzecz idzie o pierwszych potrzebach życia, znajdujemy też samą czynność u pszczół, mrówek i bobrow. (P. P.)

*) Autor zdaje się mówić o Nicole.